

Ekonomichna bezpeka Ukrainy v umovakh vysokykh voennykh ryzykiv ta hlobalnoi nestabilnosti [Economic security of Ukraine in the context of high military risks and global instability]. (2025, April 8). NISD, Kyiv. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analytychni-dopovidy/ekonomichna-bezpeka-ukrayiny-v-umovakh-vysokykh-voennykh-ryzykiv>
European Union Chamber of Commerce in China. URL: <https://www.europeanchamber.com.cn/en/home>
Hlushchenko, O. O. (2023). Funktsiia zabezpechennia bezpeky derzhavy v umovakh zabezpechennia voiennoho stanu [The function of ensuring the security of the state under martial law]. *Chasopys*

Kyivskoho universytetu prava, 1, 53–55. <https://doi.org/10.36695/2219-5521.1.2023.10>
International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/en/Countries/UKR>
Sokolov, O. (2024). Ekonomichna bezpeka Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Economic Security of Ukraine in Wartime Conditions]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya «Pravo»*, 1(86), 277–281. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.1.41>
Zvity pro vykonannya Derzhavnogo biudzhetu Ukrainy za 2022–2024 roky [Reports on the execution of the State Budget of Ukraine for 2022–2024]. URL: <https://mof.gov.ua/uk/>

УДК 35.073.52:332.143:005.21

JEL: H70; R51

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-10-39-48>

ІНСТИТУЦІЙНА АДАПТАЦІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ДО ВИКЛИКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

©2025 МУШНИКОВА С. А., БОБИЛЬ В. В., ДОБРИК Л. О., ДРОНЬ М. А.

УДК 35.073.52:332.143:005.21

JEL: H70; R51

Мушникова С. А., Бобиль В. В., Добрик Л. О., Дронь М. А. Інституційна адаптація органів місцевого самоврядування до викликів економічної невизначеності

У статті досліджено концептуальні засади інституційної адаптації органів місцевого самоврядування (ОМС) до умов економічної невизначеності та зовнішніх викликів, зумовлених кризовими процесами, воєнними ризиками, децентралізаційними трансформаціями та євроінтеграційними зобов'язаннями України. Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методичних підходів до розуміння сутності інституційної адаптації місцевої влади, визначення ключових чинників, що її детермінують, і формування інтегральної моделі оцінювання адаптаційної спроможності територіальних громад. Методологія ґрунтується на системному, інституційному та порівняльному підходах, застосуванні методів логіко-структурного моделювання, контент-аналізу нормативних актів, індексного та бенчмаркінгового аналізу. Доведено, що інституційна адаптація є багатовимірним процесом, який охоплює три взаємопов'язані виміри: організаційно-структурний, фінансово-економічний і соціально-комунікативний. Систематизовано наукові підходи до інтерпретації цього явища, зокрема фінансово-бюджетний, спроможнісний, правово-організаційний, компаративно-ризиковий, реформний і постконфліктний. Визначено комплекс чинників, що впливають на ефективність адаптивних процесів, серед яких ключовими є інституційна спроможність органів управління, фінансова автономія, стабільність нормативно-го середовища, цифрова готовність, соціальна довіра та підтримка громадян. Запропоновано інтегральний показник інституційної адаптації ОМС, який включає п'ять груп індикаторів (фінансова гнучкість, кадрово-організаційна спроможність, нормативно-процедурна узгодженість, ризикова стійкість, соціально-комунікаційна взаємодія) та дозволяє оцінити рівень адаптивності громад за шкалою від 0 до 1. Практична значущість представленої моделі полягає в можливості використання її в процесах стратегічного планування, моніторингу інституційної стійкості, формування місцевих політик та оцінювання успішності реформ. Результати дослідження спрямовані на посилення управлінських механізмів місцевого самоврядування, розвиток аналітичної інфраструктури та зростання адаптивної стабільності територіальних громад у контексті сучасних соціально-економічних трансформацій.

Ключові слова: місцеве самоврядування, інституційна адаптація, адаптивна спроможність, економічна невизначеність, децентралізація, індекс адаптації, стійкість громади.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Формул.:** 1. **Бібл.:** 12.

Мушникова Світлана Анатоліївна – доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри управління фінансами, облікової аналітики та моніторингу бізнесу, Навчально-науковий інститут «Дніпровський металургійний інститут» Українського державного університету науки і технологій (просп. Науки, 4, Дніпро, 49005, Україна)

E-mail: svetamush@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3860-522X>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57212221544>

Бобиль Володимир Володимирович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, обліку та психології, Український державний університет науки і технологій (вул. Академіка Лазаряна, 2, Дніпро, 49010, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7306-3905>

Добрик Лілія Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та психології, Український державний університет науки і технологій (вул. Академіка Лазаряна, 2, Дніпро, 49010, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3853-9285>

Дронь Марина Анатоліївна – доктор філософії, доцент кафедри управління фінансами, облікової аналітики та моніторингу бізнесу, Український державний університет науки і технологій (вул. Академіка Лазаряна, 2, Дніпро, 49010, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9881-9521>

Mushnykova S. A., Bobyl V. V., Dobryk L. O., Dron M. A. Institutional Adaptation of Local Self-Government Bodies to the Challenges of Economic Uncertainty

The article explores the conceptual foundations of the institutional adaptation of local self-government bodies (LSGBs) under conditions of economic uncertainty and external challenges arising from crisis processes, military risks, decentralization transformations, and Ukraine's European integration commitments. The aim of the study is to substantiate the theoretical and methodological approaches to understanding the essence of institutional adaptation of local authorities, identify the key factors that determine it, and develop an integrated model for assessing the adaptive capacity of territorial communities. The methodology is based on systemic, institutional, and comparative approaches, employing methods such as logical-structural modeling, content analysis of regulatory acts, and index and benchmarking analysis. It has been demonstrated that institutional adaptation is a multidimensional process encompassing three interrelated dimensions: organizational-structural, financial-economic, and socio-communicative. Scientific approaches to interpreting this phenomenon have been systematized, including financial-budgetary, capacity-based, legal-organizational, comparative-risk, reform, and post-conflict approaches. A totality of factors affecting the efficiency of adaptive processes has been identified, among which the key ones are the institutional capacity of governing bodies, financial autonomy, stability of the regulatory environment, digital readiness, social trust, and citizen support. An integral indicator of local self-government institutional adaptation has been proposed, which includes five groups of indicators (financial flexibility, personnel-organizational capacity, regulatory-procedural consistency, risk resilience, and socio-communicative interaction) and allows for assessing the level of community adaptability on a scale from 0 to 1. The practical significance of the presented model lies in its applicability in strategic planning processes, monitoring institutional resilience, shaping local policies, and evaluating the success of reforms. The research results are aimed at strengthening local self-government management mechanisms, developing analytical infrastructure, and enhancing the adaptive stability of territorial communities in the context of contemporary socioeconomic transformations.

Keywords: local self-government, institutional adaptation, adaptive capacity, economic uncertainty, decentralization, adaptation index, community resilience.

Fig.: 1. **Tabl.:** 1. **Formulae:** 1. **Bibl.:** 12.

Mushnykova Svitlana A. – Doctor of Sciences (Economics), Professor, Head of the Department of Financial Management, Accounting Analytics and Business Monitoring, Educational and Scientific Institute "Dnipro Metallurgical Institute" of the Ukrainian State University of Science and Technology (4 Nauky Ave., Dnipro, 49005, Ukraine)

E-mail: svetamush@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3860-522X>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57212221544>

Bobyl Volodymyr V. – Doctor of Sciences (Economics), Professor, Head of the Department of Finance, Accounting and Psychology, Ukrainian State University of Science and Technologies (2 Akademika Lazariana Str., Dnipro, 49010, Ukraine)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7306-3905>

Dobryk Liliia O. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Psychology, Ukrainian State University of Science and Technologies (2 Akademika Lazariana Str., Dnipro, 49010, Ukraine)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3853-9285>

Dron Maryna A. – PhD, Associate Professor of the Department of Financial Management, Accounting Analytics and Business Monitoring, Ukrainian State University of Science and Technologies (2 Akademika Lazariana Str., Dnipro, 49010, Ukraine)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9881-9521>

Сучасне середовище функціонування органів місцевого самоврядування (ОМС) характеризується високим рівнем економічної невизначеності, спричиненої глобальними кризами, воєнними ризиками, енергетичною турбулентністю та фіскальними обмеженнями. У таких умовах інституційна спроможність стає ключовою передумовою забезпечення стійкості, результативності та ефективності управління територіальним розвитком.

Інституційна адаптація означає не лише формальну зміну управлінських структур, а й перебування системи взаємодії, норм, процедур і цінностей, що визначають поведінку місцевих влад у кризових ситуаціях.

Сучасні дослідження з проблематики інституційної адаптації органів місцевого самоврядування відображають широку, але ще недостатньо систематизовану наукову картину цього явища в умовах економічної невизначеності. Вони засвідчують зростання уваги науковців до трансформацій управлінських практик, бюджетної політи-

ки, кадрового потенціалу та механізмів стійкості місцевого врядування в кризових і посткризових ситуаціях, проте здебільшого розглядають окремі складові процесу адаптації без формування цілісної концептуально-методичної моделі. Академічні статті про місцеві фінанси у воєнний період фіксують еволюцію бюджетних практик і планування в середовищі радикальної турбулентності, демонструючи перехід від статичних процедур до ситуаційного управління видатками, секвестром і перегрупуванням пріоритетів [1].

Паралельно дослідження інституційної спроможності територіальних громад у сфері проектної та гуманітарної діяльності пропонують структурну рамку оцінювання їхньої здатності ефективно організовувати управлінські процеси, забезпечувати кадровий потенціал і налагоджувати взаємодію між різними секторами для досягнення цілей місцевого розвитку [2]. Ці результати природно доповнюються роботами

про інституційне забезпечення економічного відновлення, де акцент перенесено на координаційні механізми, стратегічне планування та роль структурних передумов зростання на місцевому рівні [3]. У фокусі постконфліктної трансформації виокремлюються специфічні виклики деокупованих громад – кадрові розриви, відновлення сервісів, правонаступництво рішень, управління активами та прозорість розподілу ресурсів [4].

Блок публікацій із міської резильєнтності – у правовому та організаційному зрізах – ідентифікує інструменти забезпечення стійкості міст (нормативні рамки, розмежування повноважень, комунікаційні протоколи), але зазвичай не занурюється в деталізацію бюджетно-процедурних алгоритмів адаптації на рівні ОМС [5; 6].

Міжнародні дослідження, присвячені управлінню невизначеності на муніципальному рівні – від аналізу спроможності місцевих органів влади щодо реалізації проєктів стійкості до вивчення інституційних бар'єрів, що обмежують адаптивність, – розширюють аналітичний контекст завдяки порівняльному підходу [7–9]. Водночас їхні показники та методики переважно розроблені для оцінювання реакції на кліматичні чи природні ризики в інших адміністративних системах, що ускладнює їхнє безпосереднє застосування до українських реалій воєнної та макроекономічної невизначеності.

Політико-аналітичні джерела високого рівня – зокрема огляд OECD 2025 та урядовий документ щодо реалізації Концепції реформи місцевого самоврядування в умовах війни та підготовки до членства в ЄС – задають стратегічні вектори, проте потребують перекладу у вимірювані місцеві процедури та показники [10; 11]. Нарешті, монографія, присвячена інституційній (не)спроможності держави, формує розгорнуту теоретико-методологічну основу, у межах якої місцеве самоврядування розглядається як елемент цілісної інституційної архітектури держави. Водночас у ній відсутня деталізація інструментів та показників, що дозволили б оцінити рівень адаптації безпосередньо на рівні органів місцевого самоврядування. [12].

Сучасні дослідження інституційної адаптації органів місцевого самоврядування засвідчують широту наукових підходів, однак виявляють низку невирішених проблем, що мають міждисциплінарний характер.

По-перше, відсутній узгоджений і відтворюваний інтегральний показник інституційної адаптації в контексті економічної невизначеності. Існуючі підходи здебільшого описують окремі бюджетні чи організаційні реакції, але не інтегрують у єдину систему ключові виміри – фінансову гнучкість, ка-

дрову спроможність, процедурну доброчесність, інформаційну готовність і соціальну довіру.

По-друге, спостерігається брак формалізованих механізмів адаптивного бюджетування: відсутні алгоритми переходу між сценаріями розвитку, чіткі правила секвестру видатків і механізми швидкого коригування програм у кризових умовах.

По-третьє, не розроблено стандартизованих показників перехідної спроможності для деокупованих і постраждалих громад – таких, що відображали б відновлення правової безперервності, кадрову стабільність, темпи відновлення послуг і прозорість використання ресурсів.

По-четверте, компонент доброчесності управління залишається недостатньо інституціоналізованим. Немає системи обов'язкових показників чесності, підзвітності та контролю під час швидких закупівель і відбудовчих процесів.

По-п'яте, цифрова архітектура управління даними перебуває на периферії: бракує критеріїв оцінювання зрілості інформаційних систем, інтеграції з державними реєстрами та аналітичних інструментів для підтримки управлінських рішень.

По-шосте, відсутні чіткі механізми координації в багаторівневому врядуванні між центральними, обласними та місцевими органами влади, що знижує швидкість реагування на кризові ситуації.

По-сьоме, недостатньо досліджено територіальні та соціальні відмінності адаптації, що унеможливає застосування гнучких вагових коефіцієнтів і точкових оцінок у системах показників.

По-восьме, слабко розроблено зв'язок між національними реформами та стандартами ЄС, бракує покрокових індикаторів відповідності та системи моніторингу виконання.

Нарешті, не вирішено проблему каузальної ідентифікації ефектів реформ – без використання панельних чи квазіекспериментальних методів складно відокремити результати інституційних змін від впливу зовнішніх чинників.

Отже, сучасний науковий дискурс підтверджує важливість інституційної адаптації як умови стійкості місцевого врядування, однак потребує подальшої розробки інструментарію вимірювання, механізмів практичної реалізації та оцінювання результативності в умовах економічної невизначеності.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та розроблення концептуальних підходів до оцінювання інституційної адаптації органів місцевого самоврядування в умовах економічної невизначеності. У межах цієї мети передбачається здійснити систематизацію наукових підходів до трактування сутності інституційної адаптації, визначити ключові

чинники, що впливають на її ефективність, та окреслити структурно-функціональні компоненти адаптивної спроможності місцевих владних інститутів.

Методика дослідження ґрунтується на комплексному підході, який інтегрує теоретичний, аналітичний і прикладний рівні пізнання, що дозволяє всебічно розкрити сутність інституційної адаптації органів місцевого самоврядування. Побудова дослідження здійснена за логікою послідовної декомпозиції цього явища – від визначення його концептуальних засад і теоретичного обґрунтування, через виявлення ключових чинників впливу й оцінювання інституційної спроможності, до формування інтегральної моделі адаптаційного потенціалу територіальних громад. На початковому етапі здійснено теоретико-концептуальне уточнення феномену інституційної адаптації, що включало систематизацію наукових підходів, визначення її ключових вимірів і структурних компонентів. Подальший аналітичний етап був спрямований на критичний огляд сучасних досліджень, нормативно-правових актів та міжнародних стандартів місцевого врядування, розроблених OECD, UNDP і Радою Європи, що забезпечило методологічну коректність і порівнянність результатів.

У межах інституційно-діагностичного етапу проведено систематизацію внутрішніх і зовнішніх чинників, які впливають на здатність органів місцевого самоврядування адаптуватися до умов невизначеності, а також сформовано систему відповідних показників. Методичний етап був зосереджений на розробленні інтегральної моделі оцінювання інституційної адаптації, що передбачало визначення вагових коефіцієнтів, нормування змінних та узгодження показників між собою. Завершальним став синтетичний етап, у ході якого узагальнено результати, сформовано системну концепцію адаптивної спроможності місцевого самоврядування та визначено напрями її практичної імплементації.

Для досягнення цілей дослідження застосовано комплекс сучасних наукових методів, серед яких системний аналіз, порівняльно-історичний підхід, інституційний аналіз, контент-аналіз нормативних і наукових джерел, логіко-структурне моделювання, а також елементи індексного та бенчмаркінгового підходів. Сукупність цих інструментів забезпечила можливість формування цілісної, багатовимірної методології, адекватної складності об'єкта дослідження та придатної для подальшої практичної адаптації в умовах реформування місцевого врядування та зростання рівня зовнішньої турбулентності.

Інституційна адаптація розглядається як процес еволюційного перетворення управлінських систем під впливом зовнішніх викликів і внутрішніх можливостей.

Інституційна адаптація органів місцевого самоврядування охоплює три взаємопов'язані виміри – організаційно-структурний, фінансово-економічний та соціально-комунікативний, які разом формують цілісну систему стійкого функціонування місцевої влади в умовах економічної невизначеності.

Організаційно-структурний вимір відображає здатність органів місцевого самоврядування гнучко змінювати управлінську структуру, механізми ухвалення рішень і розподіл повноважень відповідно до динаміки зовнішнього середовища. Його сутність полягає у формуванні ефективних управлінських процесів, раціональному перерозподілі функцій, посиленні кадрового потенціалу та розвитку інституційного навчання. Цей вимір визначає готовність громад оперативно реагувати на кризи, зберігати керованість і забезпечувати безперервність надання публічних послуг.

Фінансово-економічний вимір характеризує здатність місцевих фінансів підтримувати стабільність і реалізовувати стратегічні пріоритети навіть за умов скорочення доходів чи зростання витрат. Йдеться про впровадження адаптивного бюджетування, створення резервів, багатосценарне планування та аналітичне прогнозування ризиків. Цей вимір показує, наскільки гнучко місцеві бюджети реагують на виклики, зберігаючи баланс між фінансовою стійкістю, інвестиційною активністю та соціальною відповідальністю.

Соціально-комунікативний вимір охоплює взаємодію влади з громадянами, бізнесом і громадськими організаціями. Його сутність полягає в забезпеченні відкритості, підзвітності та довіри. Через цифрові платформи, партисипативні практики та прозорі комунікації формується соціальний капітал, який перетворює адаптаційні процеси з технічного реагування на системну модель партнерського управління, орієнтовану на сталий розвиток громади.

У сукупності ці три виміри визначають не лише здатність органів місцевого самоврядування ефективно діяти в кризових обставинах, а й їхню потенційну спроможність формувати стійкі інституції, що забезпечують довгострокову стабільність, довіру та розвиток місцевого суспільства.

Отже, для більш повного розкриття змісту кожного з визначених вимірів інституційної адаптації доцільно проаналізувати наукові підходи, що формують теоретичну основу цього поняття.

У табл. 1 наведено систематизацію ключових підходів до трактування сутності інституційної адаптації органів місцевого самоврядування, які відображають різні наукові школи, методологічні орієнтири та змістовні акценти дослідження.

Систематизовані в табл. 1 підходи відображають багатовимірність інституційної адаптації – фінансові, організаційні, правові, ризикові, ідеаційні та реформні аспекти, а також специфіку відновлення деокупованих громад.

Разом вони формують цілісне уявлення про адаптацію як здатність органів місцевого самоврядування підтримувати публічні функції, транс-

формувати процеси та зміцнювати спроможність в умовах невизначеності, водночас підкреслюючи потребу в локалізованих індикаторах і відтворюваних методиках для українського контексту.

Таким чином, узагальнення наукових підходів дозволяє не лише окреслити теоретичні засади інституційної адаптації, а й підвести основу для подальшого аналізу практичних аспектів її реалізації. Наступним кроком у дослідженні є визначення тих внутрішніх і зовнішніх чинників, які безпосередньо впливають на ефективність адаптаційних процесів, визначаючи їхню динаміку, результативність і стійкість у мінливому середовищі.

Таблиця 1

Систематизація наукових підходів до трактування сутності інституційної адаптації органів місцевого самоврядування (ОМС)

Автор(-и)/Джерело	Підхід	Характеристика
Vakulenko V., Sargiacomo M., Klymenko V. [1]	Фінансово-бюджетний (адаптивно-фіскальний)	Інституційна адаптація як здатність місцевих фінансових систем забезпечувати стабільність і планування в умовах невизначеності; гнучкість бюджетних процедур, реагування на кризові шоки
Безверхнюк Т., Ємельянов В., Хаджирадєва С. [2]	Спроможнісний	Адаптація як нарощування кадрової, організаційної й управлінської спроможності територіальних громад для виконання функцій і реалізації проєктів у кризових умовах
Шульга О. В. [6]	Правово-організаційний (міська резильєнтність)	Інституційна адаптація через нормативні, процедурні та організаційні механізми стійкості міських систем до загроз і невизначеності
Красилюк В. Ф. [4]	Постконфліктний (перехідний)	Відновлення правонаступництва, сервісів і процедур у деокупованих громадах; формування показників перехідної спроможності
Smith K. K. et al. [7]; Birchall S. J. et al. [8]; Deshpande T. V. [9]	Компаративно-ризиковий (стійкість до глобальних викликів)	Вимірювання адаптивності муніципалітетів на основі міжнародних практик (кліматичні та природні ризики); можливість адаптації методик до українського контексту
Birchall S. J. et al. [8]; Deshpande T. V. [9]	Ідеаційно-інституційний (еволюція управлінських ідей)	Здатність органів місцевого самоврядування змінювати управлінські моделі, засвоювати нові ідеї й адаптувати політику до середовища невизначеності
OECD Economic Surveys: Ukraine 2025 [10]; Міністерство розвитку громад і територій України [11]	Макрополітичний / реформний (євроінтеграційний)	Адаптація як узгодження місцевого врядування з реформами децентралізації, принципами доброго врядування та стандартами ЄС/ОЕСР
Зеленько Г. та ін. [12]	Інституційно-структурний (загальнодержавна архітектура)	Місцеве самоврядування як частина цілісної інституційної архітектури держави; аналіз структурних зв'язків між рівнями влади

Джерело: систематизовано авторами на основі [1; 2; 4; 6–12].

Ефективність інституційної адаптації органів місцевого самоврядування визначається комплексом внутрішніх і зовнішніх чинників, які впливають на швидкість, результативність і сталість управлінських змін.

Провідним чинником є інституційна спроможність місцевих органів влади, що охоплює кадровий потенціал, компетентність управлінських команд, ефективність організаційних структур і здатність до навчання. Чіткі управлінські процедури, розподіл повноважень і внутрішня координація забезпечують оперативне реагування на зовнішні виклики.

Важливою умовою виступає фінансова автономія та гнучкість місцевих бюджетів. Стійке функціонування громад залежить від диверсифікованих джерел доходів, прогнозованості видатків і створення резервів. Запровадження адаптивного бюджетування дозволяє швидко реагувати на кризи та забезпечувати реалізацію стратегічних пріоритетів.

Суттєве значення має якість нормативно-правового середовища. Узгодженість політики децентралізації, стабільність законодавства та чіткість регуляторних рамок створюють умови для передбачуваності управлінських дій. І навпаки, часті зміни законодавства або невизначеність норм знижують адаптаційний потенціал місцевих влад.

Вагомим чинником є цифрова готовність та аналітична спроможність громад. Електронне врядування, аналітичні системи, відкриті дані та цифрові сервіси забезпечують швидкий доступ до інформації, що є критично важливим для прийняття рішень в умовах економічної нестабільності.

Не менш важливою є соціально-комунікативна взаємодія між владою та громадськістю. Прозорість, підзвітність, партисипативні практики та громадський контроль формують довіру та соціальний капітал, який підтримує стійкість управлінських рішень.

Зовнішній контекст – макроекономічна ситуація, політична стабільність і євроінтеграційні вимоги – задає рамки, у межах яких громади формують власні стратегії розвитку та відновлення.

Отже, ефективність інституційної адаптації зумовлюється взаємодією управлінських, фінансових, правових, цифрових і соціальних чинників, що формують цілісну систему стійкості місцевих владних інститутів. Розуміння цієї системи створює підґрунтя для подальшого аналізу її структурно-функціональних компонентів, які визначають реальну адаптивну спроможність місцевого самоврядування.

На рис. 1 запропоновано авторську структурно-логічну схему узгодження наукових підходів із вимірами інституційної адаптації органів місцевого самоврядування.

Структурно-функціональні компоненти адаптивної спроможності місцевих владних інститутів утворюють цілісну систему, у якій поєднуються організаційні ресурси, управлінські процеси, нормативно-правові засади, інформаційно-аналітичні механізми та соціальні взаємодії.

Організаційно-інституційний компонент охоплює структуру управління, розподіл повноважень, координацію дій і розвиток управлінських компетенцій.

Нормативно-правовий компонент забезпечує правову визначеність і гнучкість рішень через узгодження локальної бази з національним законодавством.

Фінансово-економічний компонент характеризує здатність ефективно управляти ресурсами, планувати бюджети та підтримувати фінансову стабільність.

Інформаційно-аналітичний компонент забезпечує ухвалення рішень на основі цифрових технологій, якісних даних і прогнозних моделей.

Соціально-комунікативний компонент відображає відкритість влади, залучення громадян і формування соціальної довіри як ресурсу стійкості.

Координаційно-мережевий компонент визначає взаємодію між рівнями управління та залученням зовнішніх партнерів у межах багаторівневого врядування.

Узгоджене функціонування цих шести компонентів створює синергетичний ефект, що підвищує здатність органів місцевого самоврядування не лише протистояти викликам невизначеності, а й перетворювати їх на можливості розвитку.

Узагальнення цих складових створює методологічну основу для переходу від якісного опису до кількісного вимірювання інституційної адаптації шляхом визначення змінних, джерел даних, індикаторів і розроблення інтегрального показника, що дає змогу здійснювати моніторинг і порівняльний аналіз стійкості громад в умовах економічної невизначеності.

Інституційна адаптація органів місцевого самоврядування може бути досліджена через п'ять взаємопов'язаних підходів, що відображають ключові виміри її реалізації:

1) Фінансово-бюджетний підхід. Інституційна адаптація трактується як здатність місцевих фінансових систем підтримувати збалансованість доходів і видатків, стабільність бюджетного процесу та оперативне реагування на зовнішні шоки. Основними змінними є рівень фінансової автономії, гнучкість видаткової політики, дотаційна залежність і ефективність управління боргом. Індикато-

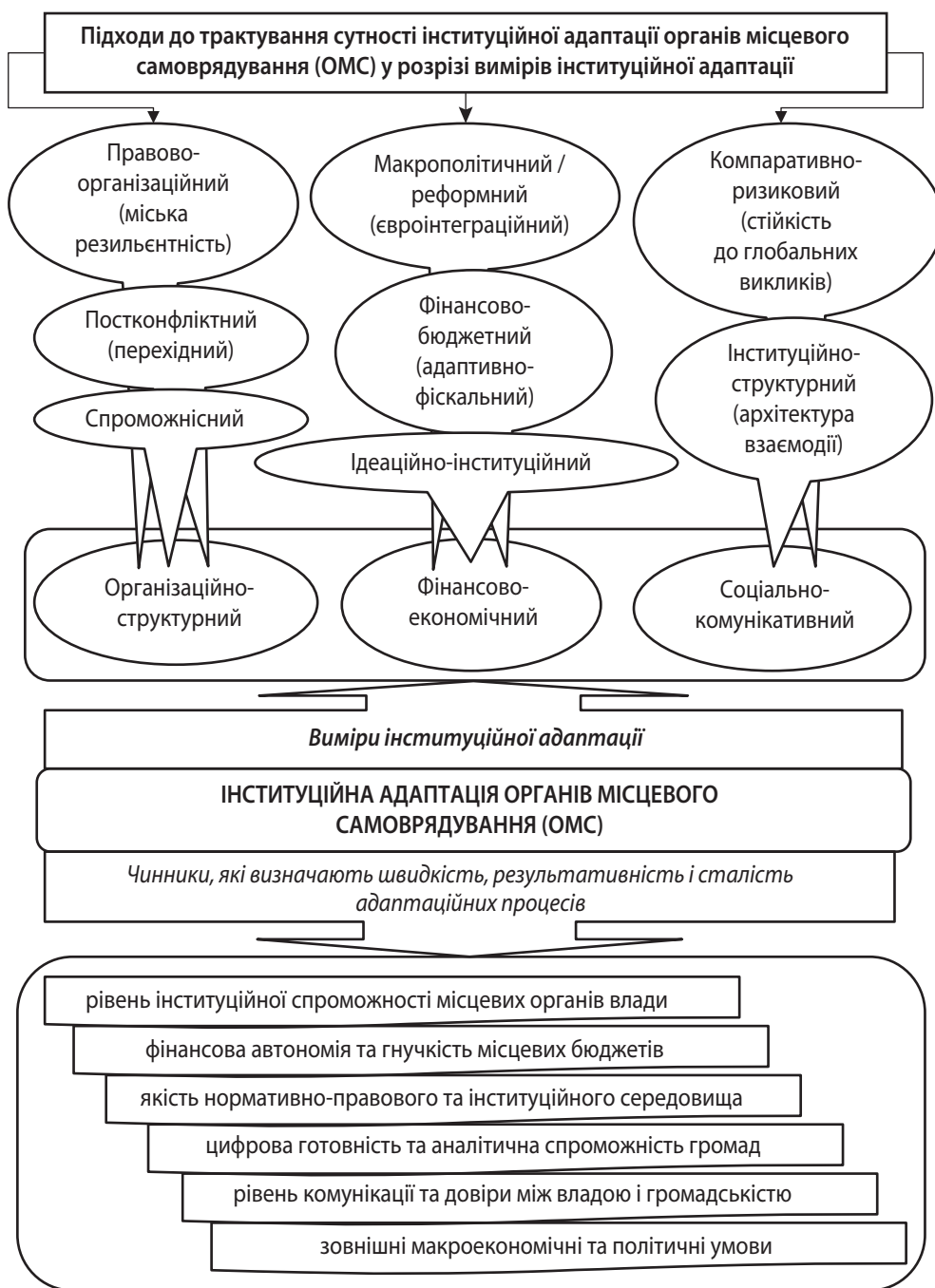

Рис. 1. Структурно-логічна схема узгодження наукових підходів із вимірами інституційної адаптації органів місцевого самоврядування

Джерело: авторська розробка.

рами можуть бути частка власних доходів у бюджеті громади, обсяг резервного фонду, частота коригування бюджетних програм. Вага фінансової складової в інтегральному показнику – 0,35, що підкреслює її провідну роль у забезпеченні адаптивності.

2) Підхід інституційної спроможності. Адаптація розглядається як зміцнення кадрового, організаційного та управлінського потенціалу. Визначальними змінними є професійна підготовка персоналу, стабільність кадрів і ефективність внутрішніх процедур. Індикатори: частка посадовців,

що пройшли навчання, тривалість заповнення вакансій, співвідношення працівників до населення. Вага – 0,25, адже кадровий потенціал безпосередньо визначає якість управлінських рішень.

3) Правово-організаційний підхід. Зосереджений на створенні нормативних і процедурних умов для безперервності управління в кризових ситуаціях. Основні змінні – наявність стратегічних документів, планів реагування, узгодженість локальних актів із національним законодавством. Індикатори: оновлена стратегія розвитку громади,

кількість регламентів кризового реагування, частка цифровізованих процедур. Вага – 0,15.

4) Компаративно-ризиковий підхід. Інтерпретує адаптацію як здатність прогнозувати та знижувати ризики – фінансові, соціальні, екологічні. До змінних належать сценарне планування, моніторинг і раннє попередження. Індикатори: кількість антикризових планів, частка програм із ризик-оцінюванням, час реагування на надзвичайні події. Вага – 0,10.

5) Соціально-комунікативний підхід. Орієнтований на формування довіри, соціальної згуртованості та участі громадян. Визначальні змінні – прозорість влади, активність громадськості, якість зворотного зв'язку. Індикатори: рівень довіри до влади, кількість громадських ініціатив, частка публічних засідань рад. Вага – 0,15.

Зведена структура цих підходів формує багатовимірну модель оцінювання інституційної адаптації, що поєднує фінансові, організаційні, правові, ризикові та соціальні параметри, створюючи підґрунтя для розрахунку інтегрального показника стійкості місцевих громад (IAI):

$$IAI = 0,35F + 0,25K + 0,15P + 0,10R + 0,15S,$$

де F – фінансова гнучкість і стабільність бюджетної системи громади;

K – кадрово-організаційна спроможність;

P – правово-процедурна упорядкованість і відповідність нормативній базі;

R – ризикова адаптивність (здатність до управління невизначеністю);

S – соціальна відкритість і комунікаційна взаємодія.

Кожен компонент нормується у шкалі від 0 до 1, що дозволяє обчислити загальний індекс у межах [0; 1], де значення нижче 0,4 свідчить про низьку адаптивність, 0,4–0,7 – про середній рівень, а понад 0,7 – про високий рівень інституційної адаптації.

Запропонована модель інтегрального показника не лише узагальнює результати різних наукових підходів, але й створює аналітичний інструмент для моніторингу стійкості місцевих органів влади, формування управлінських рішень і стратегічного планування розвитку громад в умовах економічної невизначеності.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження засвідчило, що інституційна адаптація органів місцевого самоврядування є багатовимірним процесом, у якому поєднуються управлінські, фінансові, нормативні, комунікативні та соціальні аспекти. Вона виступає ключовим інструментом забезпечення стійкості місцевої

влади в умовах економічної невизначеності, коли гнучкість і здатність до трансформації визначають ефективність управління та стабільність розвитку громади. Інституційна адаптація реалізується у трьох взаємопов'язаних вимірах – організаційно-структурному, фінансово-економічному та соціально-комунікативному, що разом формують основу комплексної системи управління.

Систематизація наукових підходів підтвердила різноманітність методологічних орієнтирів – від фінансово-бюджетного та спроможнісного до правового, постконфліктного та євроінтеграційного, – що відображають багатofакторність досліджуваного явища.

Результати аналізу дозволили визначити ключові чинники ефективності адаптаційних процесів – інституційну спроможність, фінансову автономію, стабільність нормативного середовища, цифрову готовність, рівень довіри та міжрівневу координацію. Встановлено, що саме синергія структурно-функціональних компонентів – організаційної ефективності, правової визначеності, фінансової гнучкості, аналітичної підтримки та соціальної взаємодії – забезпечує системність адаптації. Запропонований інтегральний показник інституційної адаптації (IAI) створює інструмент для кількісного оцінювання, моніторингу та порівняльного аналізу стійкості місцевих органів влади, а також для підвищення аналітичної обґрунтованості стратегічних рішень.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з емпіричною перевіркою показника, удосконаленням методики нормування, моделюванням інституційної стійкості та інтеграцією оцінювання адаптації в національні системи моніторингу децентралізації. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Vakulenko V., Sargiacomo M., Klymenko V. Addressing complexity and planning for the uncertain: local finances in wartime Ukraine. *Public Money & Management*. 2025. Vol. 45. Iss. 3. P. 206–216. DOI: <https://doi.org/10.1080/09540962.2024.2374333>
2. Безверхнюк Т., Ємельянов В., Хаджираєва С. Інституційна спроможність територіальних громад до проєктної діяльності у сфері гуманітарного реагування. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2025. № 27. С. 230–255. DOI: <https://doi.org/10.34132/pard2025.27.10>
3. Візняк Ю. Я. Інституційне забезпечення економічного відновлення України в умовах воєнного стану з урахуванням структурних передумов, механізмів координації та стратегічного планування. *Наукові записки Львівського університету біз-*

несу та права. Серія економічна. Серія юридична. 2025. Вип. 45. С. 253–260.

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15815646>

4. Красиліук В. Ф. Інституційна спроможність деокупованих територіальних громад в умовах постконфліктної трансформації. *Політичне життя*. 2025. № 2. С. 42–49.
DOI: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2025.2.5>.
5. Шульга О. В. Правові та організаційні засади резильєнтності міст України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2025. Вип. 2. Ч. 2. С. 245–252.
DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.2.35>
6. Шульга О. В. Міська резильєнтність як детермінанта стабільності держави: економіко-правовий підхід. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 77.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-77-98>
7. Smith K. K., Goto E. A., Domingue S. J. et al. Mapping Rural Local Government Capacity for Climate Resilience Projects in the United States. *Public Administration Review*. 2025.
DOI: <https://doi.org/10.1111/puar.70025>
8. Birchall S. J., Kehler S., Weissenberger S. “Sometimes, I just want to scream”: Institutional barriers limiting adaptive capacity and resilience to extreme events. *Global Environmental Change*. 2025. Vol. 91. Art. 102967.
DOI: <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2025.102967>
9. Deshpande T. V. Municipal capacities and institutional responses in the age of climate uncertainties. *Earth System Governance*. 2025. Vol. 24. Art. 100243.
DOI: <https://doi.org/10.1016/j.esg.2025.100243>
10. OECD Economic Surveys: Ukraine 2025. *OECD Publishing*, 2025.
DOI: <https://doi.org/10.1787/940cee85-en>
11. Особливості реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в умовах воєнних викликів і підготовки до набуття членства України в Європейському Союзі. *Міністерство розвитку громад та територій України*. URL: <https://mindev.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/osoblivosti-realizatsiyi-konceptsiyi-reformuvannia-ms-dlia-opriliudnennia.pdf>
12. Інституційна (не)спроможність держави в Україні: як розірвати замкнене коло : монографія / кол. авт. : Галина Зеленько (кер., наук. ред.) та ін. Київ : ІПіЕнд ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2025. 480 с.

REFERENCES

Bezverkhnuk, T., Yemelianov, V., & Khadzhryadieva, S. (2025). Instytutsiina spromozhnist terytorialnykh hromad do proiektnoi diialnosti u sferi humanitarnoho reahuvannia [Institutional capacity of territorial communities for project activities in the field of humanitarian response]. *Publichne upravlinnia ta rehionalnyi rozvytok*, 27, 230–255.
<https://doi.org/10.34132/pard2025.27.10>

Birchall, S. J., Kehler, S., & Weissenberger, S. (2025). “Sometimes, I just want to scream”: Institutional barriers limiting adaptive capacity and resilience to extreme events. *Global Environmental Change*, 91, Article 102967.

<https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2025.102967>

Deshpande, T. V. (2025). Municipal capacities and institutional responses in the age of climate uncertainties. *Earth System Governance*, 24, Article 100243.
<https://doi.org/10.1016/j.esg.2025.100243>

Krasyliuk, V. F. (2025). Instytutsiina spromozhnist deokupovanykh terytorialnykh hromad v umovakh postkonfliktnoi transformatsii [Institutional capacity of de-occupied territorial communities in the context of post-conflict transformation]. *Politychne zhyttia*, 2, 42–49.

<https://doi.org/10.31558/2519-2949.2025.2.5>

Ministerstvo rozvytku hromad ta terytorii Ukrainy. (n. d.). *Osoblyvosti realizatsii Kontseptsii reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia ta terytorialnoi orhanizatsii vlady v umovakh voiennykh vyklykiv i pidhotovky do nabuttia chlenstva Ukrainy v Yevropeiskomu Soiuzi* [Features of the implementation of the Concept of Reforming Local Self-Government and Territorial Organization of Power in the Context of War Challenges and Preparation for Ukraine's Membership in the European Union]. Retrieved from <https://mindev.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/osoblivosti-realizatsiyi-konceptsiyi-reformuvannia-ms-dlia-opriliudnennia.pdf>

OECD. (2025). *OECD Economic Surveys: Ukraine 2025*. OECD Publishing.
<https://doi.org/10.1787/940cee85-en>

Shulha, O. V. (2025). Miska rezylentnist yak determinanta stabilnosti derzhavy: ekonomiko-pravovyi pidkhid [Urban resilience as a determinant of state stability: an economic and legal approach]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 77.
<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-77-98>

Shulha, O. V. (2025). Pravovi ta orhanizatsiini zasady rezylentnosti mist Ukrainy [Legal and organizational principles of resilience of Ukrainian cities]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu. Seriya «Pravo»*, 2(2), 245–252.
<https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.2.35>

Smith, K. K., Goto, E. A., Domingue, S. J., et al. (2025). Mapping Rural Local Government Capacity for Climate Resilience Projects in the United States. *Public Administration Review*.
<https://doi.org/10.1111/puar.70025>

Vakulenko, V., Sargiacomo, M., & Klymenko, V. (2025). Addressing complexity and planning for the uncertain: local finances in wartime Ukraine. *Public Money & Management*, 45(3), 206–216.
<https://doi.org/10.1080/09540962.2024.2374333>

Vizniak, Yu. Ya. (2025). Instytutsiine zabezpechennia ekonomichnogo vidnovlennia ukrainy v umovakh voiennoho stanu z urakhuvanniam strukturnykh

peredumov, mekhanizmiv koordynatsii ta stratehichnoho planuvannia [Institutional support for the economic recovery of Ukraine under martial law, taking into account structural prerequisites, coordination mechanisms and strategic planning]. *Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava*.

Seriia ekonomichna. Seriiia yurydychna, 45, 253–260. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15815646>
Zelenko, H. (ker., nauk. red.). (2025). *Instytutsiina (ne) spromozhnist derzhavy v Ukraini: yak rozirvaty zamknene kolo* [Institutional (in)capacity of the state in Ukraine: how to break the vicious circle]. IPIEnD im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. Kyiv.

УДК 338.24.01;338.246.88

JEL: D81; H00; H12; L51; O11; O29; P47

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-10-48-65>

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ: ІСНУЮЧІ ПІДХОДИ ТА ЇХ ПРАКТИЧНА ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ

©2025 КИЗИМ М. О., ХАУСТОВА В. Є., РЕШЕТНЯК О. І., ПОПОВИЧ М. В., ЮДЕНКО Є. В.

УДК 338.24.01;338.246.88

JEL: D81; H00; H12; L51; O11; O29; P47

Кизим М. О., Хаустова В. Є., Решетняк О. І., Попович М. В., Юденко Є. В. Оцінювання резильєнтності економічних систем в умовах невизначеності: існуючі підходи та їх практична імплементація

Мета статті полягає у вивченні наявних у науковій дискусії підходів до оцінювання економічної резильєнтності систем і визначенні можливостей їх застосування для оцінки резильєнтності України під впливом загроз в умовах війни та невизначеності. У статті представлено комплексне дослідження методичних підходів до оцінки економічної резильєнтності систем різних рівнів – від національного до регіонального та галузевого. Автори розкривають сутність поняття «резильєнтність» як здатності економічної системи протидіяти зовнішнім шокам, адаптуватися та відновлюватися після кризових впливів, зберігаючи при цьому потенціал розвитку. Визначено, що економічна резильєнтність охоплює не лише витривалість і стабільність, а й динамічну здатність до трансформації, що забезпечує сталий розвиток у довгостроковій перспективі. У статті систематизовано ключові підходи до оцінювання економічної резильєнтності, які поділено за метою, методами збору й аналізу даних, способом визначення індикаторів. Виокремлено чотири основні методи оцінювання: систему показників, розрахунок композитних індексів, моделювання та комбіновані підходи. Показано, що найбільш поширеними є індексні методи, зокрема Economic Resilience Index (ERI), FM Global Resilience Index, State Resilience Index (SRI), RIMA та RIMA-II (FAO), Resindicis, Resilio, County Economic Resilience Index (CERI). Вони дозволяють оцінювати рівень стійкості за комплексом економічних, соціальних, політичних та екологічних чинників. Особливу увагу приділено моделі І. Н?fele, що розглядає три рівні реакції економічної системи: поглинання, відновлення та адаптацію/трансформацію, які відображають коротко-, середньо- та довгострокові сценарії реагування на кризи. Підкреслено важливість урахування динаміки шоків, часових лагів і характеру відновлення продуктивності. Аналіз існуючих моделей засвідчив, що більшість з них мають статичний характер і не враховують тривалості, комбінації чи мультиплікативності кризових впливів. У роботі узагальнено обмеження чинних методик – від недостатності якісних даних і статичності моделей до ігнорування комбінованих ризиків. Автори пропонують впровадження динамічних інструментів аналізу, орієнтованих на реальні умови невизначеності, зокрема використання апарату нечіткої логіки (fuzzy logic) для оцінювання стану економічної системи в умовах обмеженої інформації. Результати дослідження мають практичне значення для формування інтегрованої методики оцінювання економічної резильєнтності України, що дозволить виявляти вразливі місця економіки, прогнозувати наслідки криз і розробляти ефективні політики стійкого відновлення.

Ключові слова: резильєнтність, економічна система, резильєнтність економіки, оцінка, шок, ризик, криза, потенціал розвитку, сталий розвиток, невизначеність, композитні індекси, нечітка логіка.

Рис.: 1. Табл.: 2. Бібл.: 41.

Кизим Микола Олександрович – доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАН України, завідувач відділу досліджень людського розвитку, Інститут демографії та досліджень якості життя імені Михайла Птухи НАН України (бульвар Шевченка, 60, Київ, 01032, Україна)

E-mail: m.kyzym@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8948-2656>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/1859367>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216130870>

Хаустова Вікторія Євгенівна – доктор економічних наук, професор, директор Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

E-mail: v.khaust@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5895-9287>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/629132>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216123094>